

**Ο ΤΡΟΤΣΚΥ,
Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ**

Oswaldo Coggiola

**Ο ΤΡΟΤΣΚΥ
Η ΑΝΟΔΟΣ
ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ
ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ**

ειδική έκδοση της Νέας Προοπτικής

Αθήνα Ιούλιος 2012

***Μετάφραση Αρ. Μα.
Επιμέλεια Θ.Κ.***

Εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2012
Εκδόσεις Λέων
Καποδιστριαίου 38, Αθήνα 10431
Τηλ. - Fax 210 5241070
E-mail : eek@ath.forthnet.gr

Oswaldo Coggiola

**Ο ΤΡΟΤΣΚΥ
Η ΑΝΟΔΟΣ
ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ
ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ**

[Σεμινάριο πάνω στο Φασισμό με μια Συγκριτική Προοπτική - Πανεπιστήμιο Τζαντβαπούρ - Καλκούτα, Ινδία, 2009.

Ο **Oswaldo Coggiola** είναι Αργεντίνος μαρξιστής, μέλος του Partido Obrero, και καθηγητής Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο της Βραζιλίας]

Μεταξύ 1930 και 1933, οι πολιτικές εξελίξεις στη Γερμανία αποτέλεσαν τον άξονα της πολιτικής συζήτησης στην Ευρώπη και στο εσωτερικό της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Τις παραμονές της Ναζιστικής εξέγερσης του Χίτλερ, ο Τρότσκι ασκούσε κριτική στην άρνηση της Κ.Δ. να προτείνει ένα ενιαίο Εργατικό Μέτωπο Σοσιαλιστικών και Κομμουνιστικών κομμάτων κατά του Ναζισμού. Το 1920, ο Ναζισμός ακόμα αναφερόταν ως ο «Γερμανικός Φασισμός» από τα διεθνή αριστερά μέσα. Μέσα στις κοινωνικές συνθήκες που δημιούργησε η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929, η οποία προσέδωσε ένα νέο ρόλο στο κράτος αναφορικά με την σταθερότητα της καπιταλιστικής τάξης, ο Ναζισμός έλαβε μοναδικά και αναμφισβήτητα χαρακτηριστικά, ως ένα κίνημα ακραίας πολιτικής αντίδρασης, ακόμα κι αν, αρχικά, πηγή έμπνευσής του αποτέλεσε το «κορπορατίστικο κράτος» του Μουσολίνι.

Αναμφίβολα υπήρχε μια σύνδεση μεταξύ της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και της ανόδου του φασισμού στην Ευρώπη. Αν μεταξύ του 1918 και 1933, η Γερμανία αποτέλεσε το κρίσιμο σημείο της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας στην Ευρώπη, την ίδια στιγμή μετατράπηκε στο κέντρο της αντιμπολεβίκι-

κης αντεπαναστατικής τάσης του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου από το 1933. Ο πολιτικός κόσμος ανασυντάχθηκε σύμφωνα με το Ναζισμό. Το NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Εθνικό Σοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα ή απλά το Ναζιστικό Κόμμα) ιδρύθηκε στο Μόναχο τον Ιανουάριο του 1919. Το έβδομο του μέλος, ο Αδόλφος Χίτλερ, ζωγράφος Αυστριακής καταγωγής, ήταν εμποτισμένος με αντισημιτικό και ρατσιστικό εθνικισμό καθώς και με το μίσος για τον κομμουνισμό. Το NSDAP γρήγορα απέκτησε μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία εντός των εθνικιστικών ομάδων εξαιτίας της επιμονής του στα «κοινωνικά» θέματα και την προσωπικότητα των ηγετών του. Προφανώς ο Χίτλερ αλλά πολύ περισσότερο ο Γκέμπελς ήταν απόλυτοι γνώστες της προπαγάνδας. Πολύ γρήγορα το κόμμα αυτό έλαβε την στήριξη, του [στρατηγού] Λούντεντορφ, του επιχειρηματικού κόσμου και του στρατού και απέκτησε εθνικό κύρος και αναγνώριση μετά τα γεγονότα του 1923 – την απόπειρα στρατιωτικού πραξικοπήματος στη Βαυαρία.

Η θεωρία του απλή, με άξονα την αντιπαράθεση μεταξύ Γερμανίας και των «εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών» της, ήταν:

- 1) Ο Γερμανικός λαός είναι Άρειοι, σκληρά εργαζόμενοι και γενναιόδωροι αλλά «προδόθηκαν» κατά τη διάρκεια του πολέμου.
- 2) Ο Εβραϊκός λαός που ενέπνευσε τις Μαρξιστικές ιδεολογίες καθώς και τις δημοκρατικές και παγκόσμιες σχέσεις κατέστρεψε το Κράτος εκ των έσω.
- 3) Είναι αναγκαίο να αποκατασταθεί η αιώνια Γερμανία, ο ζωτικός της χώρος (*Lebensraum*), να αναζωογονηθεί ο λαός της για να γίνει η «ανώτερη φυλή» του κόσμου.
- 4) Εστίαση σε ζητήματα όπως η «εθνική κοινότητα», «καθαρό αίμα», «καθαρότητα της φυλής», «τάξη», οι αρετές των πολεμιστών, η συντριβή των εχθρών, η εδαφική επέκταση σε βάρος της Μπολσεβίκικης ΕΣΣΔ και της παρηκμασμένης Γαλλίας.

Το NSDAP καθοδηγούνταν από μέτριους πρώην στρατιώτες και αξιωματικούς του Γερμανικού Στρατού που ένιωσαν «προδομένοι» από την εθνική ήττα του 1918 και μικροαστούς που είχαν μείνει έκπληκτοι από την «κοινωνική ισότητα». Αυτοί ήταν οι: Έρνεστ Ρεμ, ο ιδρυτής που είχε δεσμούς με το στρατό και βοήθησε στη δημιουργία της ιδιωτικής πολιτοφυλακής των Ναζί, γνωστών και ως «φαιοχιτώνων», Χέρ-

μαν Γκέρινγκ, ήρωας της αεροπορίας, κτηνώδης και φιλόδοξος ηγέτης των SA (*Sturmableitungen*, τάγματα εφόδου), Ρούντολφ Ες (Γραμματέας του Χίτλερ), Χάινριχ Χίμλερ, Μάρτιν Μπόρμαν, όλοι αδίστακτοι άνδρες, ο Γερμανός από τη Βαλτική Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, ερασιτέχνης φιλόσοφος, θεωρητικός της αδαούς και ξιπασμένης «φυλής», αντισημίτες δημαγωγοί όπως οι Τζούλιους Στράιχερ και Γκρέγκορ Στράσερ... Ελεγχόμενοι από τον Χίτλερ, αποτελούσαν μια πραγματική συμμορία αρχικά.

Μετά από μια βραχύβια «ευημερία», η κρίση του 1929 στη Γερμανία όξυνε τις επιπτώσεις του υπερπληθωρισμού του 1923. Εντός της μπουρζουαζίας, μόνο οι μεγαλοβιομήχανοι και οι τραπεζίτες επιβίωναν. Οι μικροαστοί καταστράφηκαν από τον εναλλασσόμενο πληθωρισμό και αποπληθωρισμό και μετατράπηκαν σε υποπρολεταριάτο. Ο βιομηχανικός εργάτης υπέφερε από μια τεράστια εξαθλίωση μαζί με μια μαζική ανεργία. Η εύρεση δουλειάς φάνταζε ως μια ατελείωτη και άσκοπη αναζήτηση. Η νεολαία δεν είχε καμιά προοπτική για εργασία ή «ομαλή ζωή». Εκατομμύρια νέοι μετατράπηκαν σε «νομάδες», πολλοί ακολουθούσαν την «εκτός έδρας εργασία». Τα φαινόμενα κοινωνικής αποσύνθεσης αναπτύχθηκαν σε

μεγάλη κλίμακα (ναρκωτικά, αλκοολισμός, πορνεία...). Η απελπισία και η οργή στρεφόταν εναντίον της κυβέρνησης, την οποία συχνά κατείχαν οι Σοσιαλιστές (SPD). Κάθε ελπίδα, κάθε «εξιλαστήριο» θύμα γινόταν αποδεκτό. Ο Ναζισμός καθώς και ο Ιταλικός φασισμός, σε μια μεγαλύτερη κλίμακα, μπόρεσαν να κινητοποιήσουν την απελπισμένη μικροαστική τάξη (εκμεταλλεζόμενοι το φόβο τους για «προλεταριοποίηση»), αυτή την κοινωνική ομάδα που ο ειλικρινής Γκράμσι είχε ονομάσει «πιθηκάνθρωπους»...

Γεννημένο στις παρυφές του στρατού, το NSDAP αρχικά χρηματοδοτούνταν σε μια χαλαρή βάση από αστικά κομμάτια: τον Μπράκχαμ, εκδότη, και τον βιομήχανο πιάνων Μπέχσταϊν. Με την κρίση του 1929, το ταμείο των Ναζί έλαβε την υποστήριξη των «Konzern» (Kirdorf - κάρβουνο, Vorgler and Thyssen - ατσάλι, IG Farben, του τραπεζίτη Σρέντερ κ.α.). Οι δυνατότητες της αγκιτάσις και της προπαγάνδας τους, η αυτοπεποίθησή τους και ιδιαίτερα η ικανότητά τους να δωροδοκούν δημόσιους αξιωματούχους (αστυνομία, δικαστές, στρατό) έλαβαν γεωμετρικές διαστάσεις. Οι μεσαίες τάξεις ήταν απελπισμένες και οι Ναζί πρότειναν γιατρικά εναντίον των αντίξωων

συνθηκών και της φτώχειας: την ξενοφοβία, τον ρατσισμό, τον ακραίο εθνικισμό, τα οποία συνοδεύονταν από μια αντικαπιταλιστική δημαγωγία που στοχοποιούσε τους Εβραίους (που από τον 19ο αιώνα ήταν γνωστοί ως η «ενσάρκωση του κεφαλαίου»). Ήδη, ο Αύγουστος Μπέμπελ, ιδρυτής του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, αποκαλούσε τον αντισημιτισμό «σοσιαλισμό των ηλιθίων». Ο «ιμπεριαλισμός» (το *diktat* των Βερσαλλιών) και οι *bonzos* (οι Σοσιαλδημοκράτες ηγέτες των εργατικών συνδικάτων, που κατηγορούνταν για συνεργασία με τους Εβραίους. [κατά λέξη *bonsos* σημαίνει ό,τι το *εργατοπατέρας* στα ελληνικά – σ.τ.Ε.] επίσης καταγγέλλονταν. Οι Ναζί υποστήριξαν τις «άγριες απεργίες», οι οποίες πραγματοποιούνταν ανεξάρτητα από τα συνδικάτα. Πάνω απ' όλα όμως, το NSDAP χρησιμοποιούσε τη βία και την τρομοκρατία εναντίον των «εχθρών» του για να αποδείξει στο «λαό» του την αποφασιστικότητά του ως προς την επίτευξη των στόχων του.

Τα ναζιστικά σύμβολα (η σβάστικα, την οποία την είχαν πάρει από τα Γερμανικά φύλα του Μεσαίωνα καθώς και οι τεράστιες στρατιωτικές παρελάσεις) εξέφραζαν τις αρχές τους με ενότητα. Επίσης χρησιμοποιούνταν σε υπερβολικό βαθμό ο «προστατευτι-

κός» εκβιασμός για να γεμίζει το ταμείο του NSDAP. Πάνω απ' όλα, ο Ναζισμός προσέφερε μια άμεση διέξοδο στην άνεργη νεολαία: απασχόληση στις στρατιωτικές γραμμές, ως ένστολοι αξιωματικοί, στις ένοπλες πολιτοφυλακές των SA (στρατεύματα επίθεσης), έπειτα στα SS (*Schutzstaffel*, τοποθέτηση φρουρών, επίσης ως επίλεκτοι ιδιωτικοί φρουροί για τον Χίτλερ, οι οποίοι αποκαλούνταν «μελανοχίτωνες»). Απασχόληση, μισθοί και η στολή αποκατέστησε στη νεολαία αυτό που πίστευαν ότι αποτελούσε την επιβίωση που η κοινωνία τους είχε αρνηθεί. Οι υποστηρικτές των Ναζί αυξήθηκαν, από 176.000 στα τέλη του 1928 στις 800.000 στα τέλη του 1931 (και ξεπέρασαν το ένα εκατομμύριο μέλη το επόμενο έτος). Ωστόσο και ο αριθμός των σοσιαλιστών και κομμουνιστών επίσης αυξήθηκε: στις γενικές εκλογές του 1928, τα δυο αριστερά κόμματα μαζί έλαβαν 12.418.000 ψήφους. Το 1930 13.160.000 (οι Ναζί μόνο 6,4 εκατομμύρια). Τον Ιούλιο του 1932 τα εργατικά κόμματα έλαβαν 13.300.000 ψήφους - αλλά οι Ναζί είχαν ήδη λάβει 13.779.000. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους, το SPD (Σοσιαλδημοκράτες) και το KPD (Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας) έλαβαν μαζί 13.230.000 ψήφους, το NSDAP, 11.737.000. Όταν οι

Ναζιστικές δυνάμεις άρχισαν να πέφτουν σύμφωνα με το πολιτικό σενάριο, ο Πρόεδρος Χίντεμπουργκ (εκλεγμένος το 1925 με την υποστήριξη του Σοσιαλιστικού Κόμματος - SPD) κάλεσε (τον Ιανουάριο του 1933) τον Ναζί ηγέτη Χίτλερ να καταλάβει την καγκελαρία του Ράιχ.

Παρόλα αυτά, ο καθοριστικός παράγοντας ήταν η άρνηση των Αριστερών κομμάτων να σχηματίσουν ένα ενιαίο μέτωπο εναντίον των Ναζί. Το SPD είχε ένα εκατομμύριο μέλη, 5 εκατομμύρια μέλη στα συνδικάτα, εκατοντάδες χιλιάδες οργανωμένα μέλη στο Reichsbanner (Reichsbanner – στρατιωτικά οργανωμένη δύναμη υπό την ηγεσία της δεξιάς πτέρυγας της Σοσιαλδημοκρατίας, ιδρυμένη το 1924. Το 1932 είχε 3,5 εκατ. μέλη. Στόχος τους ήταν να υπερασπίσουν την κοινοβουλευτική δημοκρατία της Βαϊμάρης από τον δεξιό και αριστερό εξτρεμισμό – σ.τ.Ε.): τον Σεπτέμβριο του 1930 είχε επίσης κερδίσει 8,5 εκατομμύρια ψήφους (143 βουλευτές) σε σχέση με τα 6,4 εκατομμύρια μέλη (107 βουλευτές) του NSDAP. Το SPD όμως αναζητούσε ένα «μέσο δρόμο» μεταξύ των Ναζί και του «Μπολσεβικισμού»: η πολιτική του ήταν «υπεράσπιση της Δημοκρατίας (της Βαϊμάρης), η εισαγωγή κατασταλτικών νόμων κατά του Ναζισμού

και η δράση της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Τελικά, υποστήριξε την φιλο-αποπληθωριστική πολιτική του Καγκελάριου Μπρύνινγκ (που προκάλεσε εξαθλίωση), την αναστολή του Ράιχσταγκ, την διακυβέρνηση μέσω νομοθετικών διαταγμάτων. Καλούσε σε ψήφιση του Στρατηγού Χίντεμπουργκ (που εκχώρησε την εξουσία στο Χίτλερ) για την Προεδρία της Δημοκρατίας. Οι ψήφοι του SPD έπεσαν στα 7,96 εκατομμύρια τον Ιούλιο του 1932 και στα 7,25 εκατομμύρια το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου. Οι υποστηρικτές του «Ενιαίου Εργατικού Μετώπου» μέσα στο SPD είχαν αποκλειστεί: αποτέλεσαν το SAP (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα) με δεκάδες χιλιάδες μέλη. Αυτό ήταν το κόμμα που το 1933 (μετά την άνοδο του Χίτλερ) υπέγραψε, μαζί με τους υποστηρικτές του Τρότσκι (τη Διεθνή Κομμουνιστική Λίγκα) και δυο κόμματα της Ολλανδικής αριστεράς, RSP και PSO την «Διακήρυξη των Τεσσάρων» για την ίδρυση της Τέταρτης Διεθνούς.

Το KPD (Κομμουνιστικό Κόμμα) επίσης αναπτύχθηκε: 3,27 εκατομμύρια ψήφοι το 1928, 4,59 εκατομμύρια το 1930, 5,37 εκατομμύρια τον Ιούλιο του 1932, 5,98 εκατομμύρια το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου. Όπως και το SPD, το KPD είχε όλες τις ευκαι-

ρίες να διαλύσει το Ναζισμό αλλά η διασπαστική του πολιτική (καταγγελία του SPD ως «σοσιαλφασιστικού») οδήγησε τον ιστορικό Ρ.Τ. Κλαρκ να δηλώσει: «Είναι αδύνατο να διαβάσουμε την κομμουνιστική βιβλιογραφία εκείνης της εποχής και να μην νοιώθουμε μια παγωμάρα μπροστά στην καταστροφή που οδήγησε μια ομάδα έξυπνων ανθρώπων να αρνηθούν να χρησιμοποιήσουν τη νόησή τους ανεξάρτητα». Το KPD επέμενε να αναζητά κοινή θεματολογία με τους Ναζί (εναντίον των Βερσαλλιών, υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας, ενάντια στους ιεροκήρυκες), να χρησιμοποιεί κοινή ορολογία («λαϊκή επανάσταση»). Το KPD διαβεβαίωνε ότι *προτού* πολεμήσουμε τον «φασισμό», ήταν αναγκαίο να καταπολεμήσουμε τον «σοσιαλφασισμό» (το SPD) και στη συνέχεια να προτείνουμε ένα «ενιαίο μέτωπο από τα κάτω» με τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες. Γενικά, η πολιτική του συνοψίστηκε με τα λόγια του ηγέτη της Κομμουνιστικής Διεθνούς Μανουϊλσκι: «Ο Ναζισμός θα είναι το τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού πριν από την κοινωνική επανάσταση»...

Ωστόσο, κάποιοι επιμένουν, όπως ο Heinz Brahm, ότι : «ο Τρότσκι αποστασιοποιήθηκε από τους ηγέτες του KPD, οι οποίοι – ακόμα και κατά τη διάρκεια της

κυβέρνησης του Χέρμαν Μούλερ (SPD 1928-30) διακήρυσσαν ότι ο φασισμός κυριαρχούσε στη Γερμανία. Ο Τρότσκι αποκάλυψε, όσο κανένας άλλος, τους κινδύνους του Εθνικο-Σοσιαλισμού. Προέβλεψε ότι το NSDAP τασσόταν υπέρ του Συντάγματος μόνο και μόνο για να έρθει στην εξουσία. Φαίνεται να είχε προειδοποιήσει ότι ο Χίτλερ, που προετοιμάστηκε για πραξικόπημα εντός του πλαισίου του Συντάγματος, δεν έδρασε και πολύ διαφορετικά από τον Τρότσκι όταν το 1917 χρησιμοποίησε την Σοβιετική νομιμότητα προς όφελος της επανάστασης στην Πετρούπολη. Από τον Σεπτέμβριο του 1930 ζητούσε ακούραστα από το SPD και το KPD τη δημιουργία ενός ενιαίου μετώπου αλλά μετά από την κατάληψη της εξουσίας από τον Χίτλερ, απέρριψε ακόμα και ένα σύμφωνο μη επίθεσης μεταξύ των δυο κομμάτων. Το γεγονός ότι ο Τρότσκι προέβλεψε την καταστροφή της δικτατορίας του Χίτλερ είναι προς τιμή του. Παρόλα αυτά, δεν είναι σωστό να θεωρούμε τον Στάλιν και την Κομμιντέρν αποκλειστικά υπεύθυνους για τον θρίαμβο του Χίτλερ».

Τον Απρίλιο του 1931, το KPD κυκλοφόρησε ένα κοινό κάλεσμα με το NSDAP για ψήφο εναντίον του SPD, για την ανατροπή της σοσιαλιστικής κυβέρνη-

σης της Πρωσίας, το «κόκκινο δημοψήφισμα» (που οι Ναζί αποκαλούσαν το «μαύρο δημοψήφισμα»). Τον Νοέμβριο του 1932, οι Ναζί σχημάτισαν μια συμμαχία εναντίον των *bonzos* [εργατοπατέρων] Σοσιαλδημοκρατών με μια απεργία στα μέσα μεταφοράς του Βερολίνου. Πολιτικές κρίσεις αναπτύχθηκαν ως αποτέλεσμα αυτών των καταστάσεων και με τη σειρά τους έρριξαν την κεντρία κυβέρνηση του Μπρύνινγκ, το υπουργικό συμβούλιο του Φον Πάπεν το Νοέμβριο του 1932 και στη συνέχεια του Στρατηγού Φον Schleicher, μέχρι που τελικά κλήθηκε ο Χίτλερ να γίνει καγκελάριος, στις 30 Ιανουαρίου του 1933.

Ο Χίτλερ ήρθε στην εξουσία χωρίς καμιά αντίσταση από την εργατική τάξη και με την υποστήριξη της μπουρζουαζίας, με τη μεσολάβηση του πρώην υπουργού οικονομικών της κεντρίας κυβέρνησης Στρέσεμαν, Hjalmar Schacht. Ο τελευταίος κατέληξε σε συμφωνία με το NSDAP με τη διαμεσολάβηση του τραπεζίτη Schroeder.[1] Αυτοί που πλέον κρατούσαν την εξουσία ξεκίνησαν αμέσως την οργάνωση του νέου καθεστώτος αλλά όχι προτού προβοκάρουν το KPD με την πυρκαγιά στο *Ράιχσταγκ* (στο γερμανικό κοινοβούλιο, στις 27 Φεβρουαρίου 1933).[2] Με 3.000.000 γερμανικά μάρκα, τα οποία προσέφερε το

μεγάλο κεφάλαιο και με ακόμη μεγαλύτερη τρομοκρατία από τα SA, οι Ναζί πήραν περισσότερους ψήφους στις εκλογές του 1933, αυξάνοντας τη δύναμή τους από το 33% στο 44%. Στις 23 Μάρτη, το *Ράϊχσταγκ* έδωσε στο Χίτλερ την απόλυτη εξουσία, με αρνητική ψήφο των βουλευτών του SPD αλλά με την υποστήριξη του Καθολικού Κέντρου (*Zentrum*). Στις 2 Μάη, τα συνδικάτα διαλύθηκαν και τα περιουσιακά τους στοιχεία κατασχέθηκαν. Στις 14 Ιούλη (στην επέτειο της Γαλλικής Επανάστασης) τα πολιτικά κόμματα διαλύθηκαν και το NSDAP ανακηρύχτηκε το «μόνο κόμμα».[3]

Με το θάνατο του Χίντεμπουργκ, ο Χίτλερ άρχισε να ενισχύει αυτές τις εξουσίες μαζί με τις αρμοδιότητες της Καγκελαρίας. Οι απεριόριστες εξουσίες, που επέτρεπαν την παραβίαση του Συντάγματος, ανανεώθηκαν το 1934 και το 1937: ο όρκος πίστης στον Φύρερ έγινε υποχρεωτικός για όλους τους δημόσιους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων και των υπουργών. Στη συνέχεια οι *Landtag* (Συνελεύσεις) και τα *Reichrat* (συμβούλια του Ράιχ) καταργήθηκαν: ο νόμος της *Gleichhaltung* συνδύασε τους νόμους των κρατιδίων με του Ράιχ. Οι *Staatshalter* αντικατέστησαν τις κυβερνήσεις των *Länder* (κρατιδίων), οι δή-

μαρχοι διορίζονταν από την εκτελεστική εξουσία και ο ίδιος κανόνας ίσχυε και για τους δημάρχους των πόλεων. Το NSDAP ως κόμμα, επίσης είχε συγκεντρική οργάνωση: 32 *Gaulein* (περιφέρειες), με επικεφαλής έναν *Gauleiter* [Γκαουλάιτερ], που διαιρούνταν σε κύκλους, ομάδες, πυρήνες και μπλοκ. Αναπτύχθηκαν και παράλληλες οργανώσεις, όπως η *Hitlerjugend* (χιτλερική νεολαία), οι ενώσεις φοιτητών, δασκάλων, δικηγόρων. Τα SA σχεδόν καταστράφηκαν μετά τη «νύχτα των μεγάλων μαχαιριών» (Ιούνιος του 1934), όπου ο Χίτλερ δολοφόνησε τους ηγέτες τους, συμπεριλαμβανομένου και του Ερνστ Ρεμ. Ως αντάλλαγμα ενέκρινε προνόμια στα SS, των οποίων επικεφαλής ήταν ο Χίμλερ, αρχικά απλά σωματοφύλακας του Χίτλερ: 200.000 άνδρες το 1936, με μονάδες «εσωτερικής αποστολής» (στα στρατόπεδα συγκέντρωσης) και ελίτ στρατιωτικές μονάδες των *Waffen SS*. Τα SS ήταν ένα ειδικό αστυνομικό σώμα (SD), με επικεφαλής τον Χάιντριτς, που φρόντιζε την αστυνομία του ίδιου του Ράιχ.[4]

Η αστυνομία αναδιοργανώθηκε: η αντικατασκοπεία (*Abwehr*) με τον Κανάρις, η ασφάλεια, η ποινική αστυνομία η κρατική μυστική αστυνομία (*Γκεστάπο*). Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης γεννήθηκαν και αυξή-

θηκαν πολύ γρήγορα: υπήρχαν «μονάχα» 50 υπό τον έλεγχο των SA αλλά στα χέρια των SS αυξήθηκαν στα 100 το 1943, κάτι που γιορτάστηκε με τρία στρατόπεδα από εκείνη την εποχή: Νταχάου, Μπούχεβαλντ και Sachsenhausen. Είχαν ένα εκατομμύριο φυλακισμένους (αρχικά πολιτικούς αντιπάλους, αλλά σύντομα και Εβραίους, Τσιγγάνους, ομοφυλόφιλους...) υπό τις διαταγές των Κάπος. Απίστευτο γεγονός: τα στρατόπεδα πρόσφεραν μια τεράστια ελεύθερη εργατική δύναμη για τη μεγάλη ιδιωτική βιομηχανία (Krupp, Mercedes Benz, Volkswagen, Thyssen). Η εργασία ενός ατόμου κόστιζε 70 λεπτά την ημέρα και παρήγαγε έξι μάρκα (το μέσο ποσοστό του κέρδους και η συσσώρευση κεφαλαίου αυξήθηκε λοιπόν γεωμετρικά)...

Η δικαιοσύνη έχασε κάθε αυτονομία και αντικαταστάθηκε από τα «λαϊκά δικαστήρια». Ο υπουργός προπαγάνδας (Γκέμπελς) ήλεγχε τα M.M.E., την έκδοση βιβλίων, το ραδιόφωνο, τον κινηματογράφο, τομείς που είχαν να κάνουν με τη μαζική «κάθαρση». Οι «δημιουργοί» και οι δημοσιογράφοι λάμβαναν ακριβείς οδηγίες: οι βιβλιοθήκες υπέστησαν επιδρομές [razzias] (20.000 τόμοι κάηκαν μόνο στις 10 Μάη του 1933). Υπήρχε επίσης και μια Δαντική «εκκαθαριστική

δίωξη» στην εκπαίδευση: ρατσισμός, αναθεώρηση των σχολικών κειμένων και εγχειριδίων, οδηγίες για μαθητές, φοιτητές, και καθηγητές στους οργανισμούς. Οι οργανώσεις νεολαίας άρχισαν να εντάσσουν και παιδιά από οκτώ χρονών και πάνω ενώ σύντομα με νόμο άρχισε να εγκρίνεται η στείρωση ορισμένων ατόμων ή ομάδων.

Η παρουσία των συνδικάτων πέρασε στο «Εργατικό Μέτωπο», υπό τη διεύθυνση του Ρόμπερτ Λέου: η προσχώρηση στο «Μέτωπο» ήταν υποχρεωτική για τα συνδικάτα. Τον Ιανουάριο του 1934 δημοσιεύθηκε ο «νόμος για την εθνική οργάνωση της εργασίας». Το «Μέτωπο» διαιρέθηκε σε 22 ομάδες. Τα συνδικάτα έπρεπε να γίνουν τα εργαλεία της κοινωνικής πολιτικής του καθεστώτος. Οι χώροι εργασίας έπρεπε να εκλέγουν «αντιπροσώπους» από μια λίστα, την οποία υπέβαλλε ο διευθυντής. Οι απεργίες απαγορεύονταν: τα «εργατικά δικαστήρια» άρχισαν να επιβάλλουν κυρώσεις και εισήγαγαν την «Εργατική Θητεία» για ένα χρόνο και για τα δυο φύλα. Ο ελεύθερος χρόνος επίσης οργανώνονταν από την KDF («Δύναμη μέσω της Χαράς»...).[5]

Ο Hjalmar Schacht, ο άνθρωπος του μεγάλου κεφαλαίου, διορίστηκε πάλι υπουργός οικονομίας

(1934-37): μια δεκαετία πριν είχε την οικονομική ευθύνη της Δημοκρατίας (της Βαϊμάρης) και στη συνέχεια έγινε υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου ως το 1943. Υποστήριξε την επανεκκίνηση της παραγωγής με το μπλοκάρισμα του ξένου κεφαλαίου, «την υποκατάσταση των εισαγωγών» και μια βραχύβια πιστωτική πολιτική. Επίσης υποστήριξε την πολιτική δημοσίων έργων μεγάλης κλίμακας, που απορρόφησαν έναν τεράστιο αριθμό ανέργων. Οι μισθοί όμως είχαν επίσης μπλοκαριστεί. Η συγκεντροποίηση του κεφαλαίου ευνοούσε την μαζική ευνοιοκρατία, με το Κράτος να αναλαμβάνει τους μη κερδοφόρους βασικούς τομείς, ειδικά της βιομηχανίας όπλων: ατσάλι, μέταλλο (*Hermann Goering Werke*). Υπήρχε επίσης μαζική έξοδος προς την ύπαιθρο χάρη σε κίνητρα για αγροτική παραγωγή καθώς και επαναφορά των προστίμων και των σωματικών τιμωριών στα στρατόπεδα, μισθοί σε είδος, καθώς και προσφορά εργατικής δύναμης (Εργατική Θητεία).

Η παραγωγή αυξήθηκε γρήγορα από ένα δείκτη 100 το 1932 σε 225 το 1939 (διπλασιασμός σε λιγότερο από επτά χρόνια με «ελεγχόμενο πληθωρισμό»). Για τον έλεγχό του, ακολουθήθηκε η αυξανόμενη ζήτηση για την παραγωγή όπλων (πρελούδιο στην

πραγματικότητα του κατακτητικού [Β' Παγκοσμίου] πολέμου). Στη συνέχεια ενισχύθηκαν τα μονοπώλια, τα κέρδη αυξήθηκαν κατά 250% αλλά οι τιμές αυξήθηκαν κατά 25%. Οι πραγματικοί μισθοί έπρεπε να μειωθούν: η νεολαία, που δεν ήταν πια άνεργη, αναγκάστηκε να τεθεί υπό τον ζυγό της υποχρεωτικής εργασίας. Το αρχικό «αντικαπιταλιστικό» πρόγραμμα περιορίστηκε στην απαλλοτρίωση των καπιταλιστών... Εβραίων (για την ενθάρρυνση άλλων καπιταλιστών, «της Αρείας Φυλής»), και την εθνικοποίηση των ζημιογόνων βιομηχανιών, που ήταν σημαντικές για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας.[6]

Οι σύγχρονοι του Τρότσκι εκτίμησαν την ανάλυσή του για την άνοδο του Ναζισμού για την εκπληκτική διαύγειά της και την διέδωσαν σε ευρεία κλίμακα[7] αλλά λίγοι συνειδητοποιούν ότι αυτή η ανάλυση αποτελεί μέρος ενός γενικότερου θεωρητικού σώματος για την ιστορική εποχή στην οποία αναφερόμαστε, την «εποχή της διαρκούς επανάστασης». Κάθε θεωρία της επανάστασης είναι επίσης μια θεωρία της αντεπανάστασης. Ο Τρότσκι περιέγραψε απλώς τις συνέπειες, για την ανθρώπινη κοινωνία και τον πολιτισμό, του νέου ιμπεριαλιστικού σταδίου του καπιτα-

λισμού, όπως ορίστηκε από τον Λένιν το 1916, όταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν στο απόγειό του, ως μια «εποχή πολέμων και επαναστάσεων», μια «εποχή αντίδρασης σ' όλη της την έκταση». Η σύνθεση του Τρότσκι είχε ως εξής: «...ο πόλεμος [ξέσπασε] μαζί με μια σειρά από σπασμούς, κρίσεις, καταστροφές, επιδημίες και θηριωδίες. Η οικονομική ζωή της ανθρωπότητας έφτασε σε αδιέξοδο. Οι ταξικοί ανταγωνισμοί οξύνθηκαν και έγιναν πιο ωμοί. Οι ασφαλιστικές δικλίδες της δημοκρατίας άρχισαν να τινάζονται, η μια μετά την άλλη, στον αέρα. Τα στοιχειώδη ηθικά αξιώματα αποδείχτηκε πως ήταν πιο εύθραυστα από τους δημοκρατικούς θεσμούς και τις ρεφορμιστικές αυταπάτες. Το ψέμα, η συκοφαντία, η εξαχρείωση, η δωροδοκία, ο καταναγκασμός, ο φόβος, έλαβαν πρωτοφανείς διαστάσεις. Σ' έναν ζαλισμένο και αφελή, όλα αυτά τα εξοργιστικά φαινόμενα φαίνονταν σαν το προσωρινό αποτέλεσμα του πολέμου. Στην πραγματικότητα αποτελούν εκδηλώσεις της ιμπεριαλιστικής παρακμής. Η σήψη του καπιταλισμού δείχνει τη σήψη της σύγχρονης κοινωνίας μαζί με το δίκαιο και τις ηθικές αρχές της».[8]

Η μεταμόρφωση του «σχετικά αντιδραστικού καθεστώτος» του ελεύθερου ανταγωνισμού στο «από-

λυτα αντιδραστικό καθεστώς» του μονοπωλίου, στέ-
ρησε από την παγκόσμια επέκταση του κεφαλαίου
κάθε ίχνος ιστορικής προόδου, με καταστροφικές συ-
νέπειες για τις χώρες που βρίσκονταν πιο πίσω: «Ενώ
καταστρέφει τη δημοκρατία στις παλιές μητροπολιτι-
κές χώρες του κεφαλαίου, ο ιμπεριαλισμός εμποδίζει
ταυτόχρονα την άνοδο της δημοκρατίας στις καθυ-
στερημένες χώρες. Το γεγονός ότι στη νέα εποχή
ούτε μια από τις αποικίες ή μισοαποικίες δεν έχει
ολοκληρώσει τη δημοκρατική επανάστασή της -πρώ-
τα απ' όλα στον τομέα των αγροτικών σχέσεων-
οφείλεται εξ ολοκλήρου στον ιμπεριαλισμό, που έχει
μετατραπεί στην κύρια τροχοπέδη της οικονομικής
και πολιτικής προόδου. Με τη λεηλασία του φυσικού
πλούτου των καθυστερημένων χωρών και με τον σκό-
πιμο περιορισμό της ανεξάρτητης βιομηχανικής ανά-
πτυξής τους, οι μεγιστάνες των μονοπωλίων και οι
κυβερνήσεις τους παρέχουν ταυτόχρονα οικονομική,
πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη στις πιο αντι-
δραστικές, παρασιτικές, ημιφεουδαρχικές ομάδες
των ντόπιων εκμεταλλευτών. Η τεχνητά συντηρούμε-
νη αγροτική βαρβαρότητα είναι στις μέρες μας η πιο
απειλητική μάλιστα της σύγχρονης παγκόσμιας οικο-
νομίας. Ο αγώνας των αποικιακών λαών για την απε-

λευθέρωσή τους, πηδώντας πάνω από ενδιάμεσα στάδια, μεταμορφώνεται αναγκαστικά σε αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό, και έτσι ευθυγραμμίζεται με την πάλη του προλεταριάτου στις μητροπόλεις. Οι αποικιακές εξεγέρσεις και οι πόλεμοι με τη σειρά τους κλονίζουν τα θεμέλια του καπιταλιστικού κόσμου περισσότερο από ποτέ και καθιστούν το θαύμα της αναγέννησής του ολοένα και λιγότερο δυνατό». [9]

Για την ανάλυση των πολιτικών συνεπειών της νέας εποχής, που οξύνθηκαν από τον παγκόσμιο πόλεμο και την γενική κρίση του καπιταλισμού το 1929, ο Τρότσκι έπρεπε να αναπτύξει περαιτέρω τη θεωρία της ανισόμερης ανάπτυξης του καπιταλισμού και όπως την πρώτη φορά που επεξεργάστηκε τη «διαρκή επανάσταση», ήρθε αντιμέτωπος και πάλι με τον Μαρξ ο οποίος, σύμφωνα με τον Τρότσκι, «σκιαγράφησε αρκετά μονομερώς τη διαδικασία της διάλυσης των ενδιάμεσων τάξεων, ως μια ολοκληρωτική εκπρολεταριοποίηση των βιοτεχνών, των μικρεμπόρων και των αγροτών». Η καπιταλιστική κρίση, η εποχή των μονοπωλίων, όμως, είχε απρόβλεπτες συνέπειες: «Ο καπιταλισμός είχε καταστρέψει την μικροαστική τάξη με πολύ γρηγορότερο ρυθμό από την προλετα-

ριοποίησή της. Επιπλέον, το αστικό κράτος είχε εδώ και καιρό κατευθύνει συνειδητά την πολιτική του προς την τεχνητή διατήρηση των μικροαστικών στρωμάτων». Οι πολιτικές συνέπειες αυτής της διαδικασίας της σύγχρονης αντεπανάστασης ήταν τεράστιες: «Αν το προλεταριάτο για τον έναν ή τον άλλο λόγο, αποδειχθεί ανίκανο να ανατρέψει μ' ένα τολμηρό χτύπημα την ξεπερασμένη αστική τάξη, τότε το χρηματιστικό κεφάλαιο στην πάλη για τη διατήρηση της ασταθούς κυριαρχίας του δεν μπορεί να κάνει τίποτα άλλο από το να μετατρέψει την καταστραμμένη και εξαχρειωμένη μικροαστική τάξη σ' ένα πογκρομιστικό φασιστικό στρατό. Ο αστικός εκφυλισμός της Σοσιαλδημοκρατίας και ο φασιστικός εκφυλισμός της μικροαστικής τάξης αλληλοσυνδέονται ως αίτιο και αιτιατό».[10]

Ωστόσο, η σχέση «αιτίου και αιτιατού» δεν σημαίνει ότι η Σοσιαλδημοκρατία και ο Ναζισμός ήταν «δίδυμοι», μια ιδέα που χρησιμοποιήθηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή ως βάση για τη θεωρία του «σοσιαλφασισμού», αρνούμενη κάθε δυνατότητα προλεταριακής ενότητας και νίκης επί του Ναζιστικού φασισμού. Ενώ τα «Σταλινοποιημένα» Κομμουνιστικά κόμματα θεωρούσαν τη Ναζιστική νίκη ως το «μικρό-

τερο κακό», ο Τρότσκι είχε ήδη προειδοποιήσει για την φρικιαστική πρωτοτυπία του νέου είδους αντεπανάστασης το 1932: Ο φασισμός «στήνει στα πόδια τους εκείνες τις τάξεις που βρίσκονται αμέσως πάνω από το προλεταριάτο και που τρέμουν ότι θ' αναγκαστούν να βρεθούν στις γραμμές του, τις οργανώνει και τις στρατιωτικοποιεί με δαπάνες του χρηματιστικού κεφαλαίου, υπό το κάλυμμα της επίσημης κυβέρνησης... Ο φασισμός δεν είναι απλά ένα σύστημα αντιποίνων, κτηνώδους βίας και αστυνομικής τρομοκρατίας. Ο φασισμός είναι ένα ιδιαίτερο κυβερνητικό σύστημα που βασιζεται στο ξερίζωμα όλων των στοιχείων προλεταριακής δημοκρατίας στο εσωτερικό της αστικής κοινωνίας».[11]

Η βασική επαναστατική φύση του θα οδηγούσε τον Τρότσκι, σε κάθε περίπτωση, να αντιταχθεί στην Σταλινική πολιτική πριν από την Ναζιστική εξέγερση αλλά δεν περιοριζόταν σ' αυτό, χάρη στη θεωρητική κατανόηση του φαινομένου. Το γεγονός αυτό ανάγκασε τον Πέρι Άντερσον να δηλώσει με θαυμασμό: «Απομονωμένος πάνω σ' ένα Τουρκικό νησί, έγραψε, με μια ορισμένη απόσταση από τα γεγονότα, μια σειρά κειμένων πάνω στην άνοδο του Ναζισμού στη Γερμανία, ως μελέτες μιας συγκεκριμένης πολιτικής.

Έχουν μια ποιότητα απaráμιλλη σε όλο το εύρος του ιστορικού υλισμού. Ο ίδιος ο Λένιν δεν δημιούργησε ποτέ κάποιο έργο συγκρίσιμου βάθους και πολυπλοκότητας σε αυτό τον τομέα. Πράγματι, τα γραπτά του Τρότσκι πάνω στον Γερμανικό φασισμό αποτελούν την πρώτη Μαρξιστική ανάλυση του καπιταλιστικού κράτους του 20ου αιώνα – της εγκαθίδρυσης της Ναζιστικής δικτατορίας».[12]

Ο Τρότσκι δεν είχε καμιά σύγχυση, πολύ περισσότερο δεν σαγηνεύτηκε από την φτηνή και φανταχτερή μηχανή των συμβόλων και τελετουργιών που περιέβαλλαν τον μύθο του Φύρερ: «Στην αρχή της πολιτικής του καριέρας, ο Χίτλερ ξεχώρισε ίσως μόνο επειδή είχε ισχυρότερο ταμπεραμέντο, δυνατότερη φωνή, βεβαιότερη για τον εαυτό της διανοητική μετρίότητα. Δεν πρόσφερε στο κίνημα κανένα άλλο πρόγραμμα, εκτός από τη δίψα του προσβεβλημένου για εκδίκηση στρατιώτη.(...) Στη χώρα υπήρχαν πολλοί άνθρωποι κατεστραμμένοι, ναυαγισμένοι, με ουλές και νέους μώλωπες. Καθένας τους ήθελε να χτυπήσει τη γροθιά του πάνω στο τραπέζι. Ο Χίτλερ ήξερε να το κάνει καλύτερα από τους άλλους. Είναι αλήθεια, δεν ήξερε πώς να γιατρέψει το κακό. Αλλά οι ρητορείες του αντηχούσαν άλλοτε σαν διαταγές κι

άλλοτε σαν προσευχές που απευθύνονταν σε μια άτεγκτη μοίρα. Όπως οι απελπισμένοι ασθενείς, οι καταδικασμένες τάξεις δεν κουράζονται να παραλλάσσουν τα μοιρολόγια τους, ούτε και ν' ακούνε παρηγόριες. Όλοι οι λόγοι του Χίτλερ είναι οικοδομημένοι σ' αυτόν τον τόνο. Συναισθηματική αμορφία, απουσία πειθαρχημένης σκέψης, η άγνοια συνδυασμένη με φανταχτερά διαβάσματα - όλα αυτά τα μείον μετατράπηκαν σε συν.(...) Ο φασισμός ανέβασε στην πολιτική το βούρκο της κοινωνίας. Όχι μόνο στα σπίτια των χωρικών αλλά και στους ουρανοξύστες των πόλεων, πλάι στον εικοστό αιώνα, ζούνε ακόμα σήμερα ο δέκατος και ο δέκατος τρίτος αιώνας».[13]

Τελικά, η καπιταλιστική αντεπανάσταση και η αντεπανάσταση του «Εργατικού Κράτους» (η Σταλινική ΕΣΣΔ) ανταποκρίνονταν στο ίδιο απολυταρχικό μοτίβο χαρακτηριστικό για τις ανάγκες υπεράσπισης του παγκόσμιου κεφαλαίου στην περίοδο της παρακμής του: «Η 'σύνθεση' της ιμπεριαλιστικής αχρειότητας είναι ο φασισμός, που οφείλεται άμεσα στην χρεοκοπία της αστικής δημοκρατίας μπροστά στα προβλήματα της ιμπεριαλιστικής εποχής. Υπολείμματα της δημοκρατίας συνεχίζουν ακόμα να υπάρχουν μό-

νο στις πλούσιες καπιταλιστικές αριστοκρατίες: για κάθε «δημοκράτη» στην Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, υπάρχει ένας ορισμένος αριθμός αποικιακών σκλάβων. Οι '60 Οικογένειες' κυριαρχούν στη δημοκρατία των Ηνωμένων Πολιτειών κ.ο.κ. Επιπλέον, βλαστοί φασισμού αναπτύσσονται γρήγορα σε όλες τις δημοκρατίες. Ο Σταλινισμός με τη σειρά του είναι το προϊόν της ιμπεριαλιστικής πίεσης πάνω στο καθυστερημένο και απομονωμένο εργατικό κράτος, ένα συμμετρικό συμπλήρωμα από μόνος του στο φασισμό».[14]

Πολύ πριν από τη γέννηση της «σημειολογίας», ο Τρότσκι προειδοποιούσε: «Αν ο δρόμος προς τον παράδεισο είναι στρωμένος με καλές προθέσεις, τότε οι λεωφόροι του Τρίτου Ράιχ είναι στρωμένοι με σύμβολα», καθώς «ο κάθε εξοργισμένος μικροαστός δεν θα μπορούσε να γίνει Χίτλερ αλλά ένα ψήγμα Χίτλερ υπάρχει μέσα σε κάθε εξαγριωμένο μικροαστό».[15]

Ο Τρότσκι όχι μόνο προέβλεψε το Ναζισμό στα ουσιώδη χαρακτηριστικά του και τις χειρότερες συνέπειές του αλλά επίσης τον απομυθοποίησε στην ίδια ανάλυση. Με αυτόν τον τρόπο, ο Τρότσκι όχι μόνο βοήθησε να σωθεί από την ολοκληρωτική χρεοκοπία η Μαρξιστική θεωρία στους «σκοτεινούς καιρούς»,

όπως ανέφερε ο Πέρι Άντερσον, αλλά ίσως επίσης να έσωσε και τη διαδικασία κοινωνικής σκέψης, από τη βαρβαρότητα που επισφράγιζε τα λίκνα του Δυτικού πολιτισμού.

Η εξέλιξη της ΕΣΣΔ στη δεκαετία του 1930 με τη σειρά της, φαίνεται να συμπληρώνει συμμετρικά την τάση προς το ολοκληρωτικό κράτος που χαρακτήριζε τον βυθιζόμενο στην παγκόσμια οικονομική κρίση καπιταλιστικό κόσμο, με τον αναπτυσσόμενο «Κεϋνσιανό» κρατικό παρεμβατισμό ως την κύρια συνέπειά του. Πολλές φορές λέγεται ότι θα ήταν δυνατό να φανταστούμε και μια άλλη ιστορία για την ΕΣΣΔ στη δεκαετία του 30, αν ο καπιταλιστικός κόσμος δεν βρισκόταν σε κρίση. Θα μπορούσαν τότε να αφοσιωθούν στην παρενόχληση του Σοβιετικού καθεστώτος αλλά δεν ήταν δυνατό εξαιτίας των δικών τους προβλημάτων εκείνη την εποχή. Παρομοίως, δεν είναι δύσκολο να φανταστούμε την τύχη του καπιταλισμού σε κρίση, με τις άνεργες και πεινασμένες μάζες του, αν η ΕΣΣΔ ήταν μια επαναστατική δύναμη και αποτελούσε ένα διεθνές παράδειγμα όχι μόνο μέσω της προπαγάνδας αλλά και μέσω της πραγματικότητας της οικονομικής της ανάπτυξης. Στην πραγματικότητα, στη δεκαετία του 30 η ΕΣΣΔ και ο καπιταλιστικός κόσμος

δημιουργούσαν μια ισορροπία αλληλεξουδετέρωσης εξαιτίας των εσωτερικών δυσκολιών τους - μια ακόμα απόδειξη της οργανικής ενότητας και αλληλεξάρτησης όλων των τμημάτων του σύγχρονου κόσμου, καθώς και μια πραγματική τάση ενοποίησης του ιστορικού ρυθμού του.

Ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους, και μέσα στο φόντο της διεθνούς νίκης του φασισμού (δηλαδή της ήττας της προλεταριακής επανάστασης στην Ευρώπη), ο Τρότσκι εκτίμησε τη στάση των εργατών ενώπιον της Σοβιετικής γραφειοκρατίας κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ως εξής: «Δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Σοβιετικών εργατών είναι δυσαρεστημένοι με τη γραφειοκρατία και ότι ένα σημαντικό τμήμα τους, και σε καμμία περίπτωση το χειρότερο, τη μισεί. Παρ' όλα αυτά το γεγονός ότι αυτή η δυσαρέσκεια δεν παίρνει βίαιες μαζικές μορφές δεν οφείλεται απλά στην καταστολή: οι εργάτες φοβούνται ότι θα ανοίξουν το δρόμο στον ταξικό εχθρό αν ανατρέψουν την γραφειοκρατία. Οι αλληλοσυνδέσεις μεταξύ γραφειοκρατίας και εργατικής τάξης είναι πολύ πιο πολύπλοκες απ' ό,τι φαντάζονται οι ρηχοί «δημοκράτες». Οι Σοβιετικοί εργάτες θα είχαν διευθετήσει τους λογαριασμούς τους με τον

δεσποτισμό του μηχανισμού αν είχαν ανοιχτεί μπροστά τους άλλες προοπτικές, αν ο Δυτικός ορίζοντας φλεγόταν με το κόκκινο της επανάστασης κι όχι απ' το φαιό χρώμα του φασισμού. Όσο δεν συμβαίνει αυτό, το προλεταριάτο με σφιγμένα δόντια θα «ανέχεται» την γραφειοκρατία και με αυτήν την έννοια την αναγνωρίζει ως φορέα της προλεταριακής δικτατορίας. Σε μια από ψυχής συζήτηση, ο Σοβιετικός εργάτης δεν μασά τα σκληρά λόγια του, τα οποία στρέφονται κατά της Σταλινικής γραφειοκρατίας. Αλλά κανένας απ' αυτούς δεν θα δεχόταν ότι η αντεπανάσταση έχει ήδη συντελεστεί».[16]

Η ΕΣΣΔ του Στάλιν μετατράπηκε σε βιομηχανική χώρα όχι μόνο με βαριά βιομηχανία αλλά επίσης σε χώρα όπου άρχισαν να αδιαφορούν για την βιομηχανία των καταναλωτικών αγαθών. Οι κύριες συνέπειες ήταν: πολύ γρήγορος ρυθμός αστικοποίησης, ανάπτυξη της γραφειοκρατίας, ανισότητα μισθών στο όνομα της «σοσιαλιστικής άμιλλας», σκληρή πειθαρχία στην εργασία. Όλα αυτά αποδυνάμωσαν το «σοσιαλιστικό» σύστημα, τουλάχιστον ως προς την ιστορική σημασία που είχε ήδη αποκτήσει ο όρος.

Σε διεθνές επίπεδο, οι υπεραριστερές πολιτικές του Σταλινισμού ξεκίνησαν με μια αποτυχημένη εξέ-

γερση στο Γκουανγκζού της Κίνας το 1927. Στη συνέχεια η πολιτική του Γερμανικού ΚΚ (καταγγελία του «σοσιαλφασισμού», αντίθεση στο Ενιαίο Μέτωπο των εργατικών κομμάτων ενάντια στο φασισμό) εφαρμόστηκε σε όλες τις χώρες: δημιουργήθηκαν «κόκκινα συνδικάτα», που οργάνωσαν τομείς άμεσα επηρεαζόμενους από τα κομμουνιστικά κόμματα, διακηρύχτηκε η «επικείμενη κατάρρευση του καπιταλισμού» και επιταχύνθηκαν οι τυχοδιωκτισμοί σ' όλες τους τις μορφές. Το αποτέλεσμα ήταν δραματικό: οι λαϊκές οργανώσεις που ήλεγχαν τα Κομμουνιστικά Κόμματα βούλιαξαν: η CGTU [Ενωτική ΓΣΕΕ] στη Γαλλία, η Ένωση Συνδικαλιστικής Ενότητας (TUUL) στις ΗΠΑ, το Κίνημα Εθνικής Μειονότητας (NMM) στην Αγγλία. Στα Βαλκάνια τα τμήματα νεολαίας των Κομμουνιστικών Κομμάτων σχεδόν εξαφανίστηκαν. Στη Δυτική Ευρώπη μετατράπηκαν σ' ένα είδος σέχτας: αυτό φάνηκε στο Βέλγιο, Αγγλία, Ισπανία (όπου αρκετές άλλες κομμουνιστικές οργανώσεις ήταν ισχυρότερες από το ΚΚ), στη Γαλλία όπου το ΚΚΓ είχε 25.000 μέλη το 1933, το ένα τέταρτο της δύναμης που είχε στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 20).

Στις χώρες της «περιφέρειας» τα κινήματα εθνικισμού και υπέρ της δημοκρατίας (π.χ. το Περουβιάνι-

κο APRA ή το Αργεντίνικο UCR) χαρακτηρίστηκαν «φασιστικά», γεγονός που απομόνωσε και αποδυνάμωσε τα «αποικιακά» κομμουνιστικά κόμματα. Η Κομμουνιστική Διεθνής μειώθηκε στα 600.000 μέλη, μη περιλαμβανομένου του ΚΚ ΗΠΑ: τα κόμματά της έγιναν «μονολιθικά» όπως επιθυμούσε ο Στάλιν, με «άνευ όρων» ηγέτες να αποδέχονται ό,τι προερχόταν «από τα πάνω» συμπεριλαμβανομένων και των εξηγήσεων για τις πιο απίστευτες ήττες. Μονολιθικά αλλά ανίκανα να διατυπώσουν μια επαναστατική απάντηση συνολικά για την κρίση του καπιταλισμού στη δεκαετία του 30. Είναι ξεκάθαρο ότι οι ηγέτες της ΕΣΣΔ φοβόντουσαν τα επαναστατικά κινήματα στο εξωτερικό που μπορούσαν να τους αποσταθεροποιήσουν. Επομένως, η σύγχρονη «αριστερά» που εμφανίστηκε στη Δυτική σοσιαλδημοκρατία και ο εθνικισμός στην «περιφέρεια» δεν επηρεάστηκαν σχεδόν καθόλου από τα κομμουνιστικά κόμματα (παρά τα παγκόσμια «αντι-ιμπεριαλιστικά» συνέδρια, όπως αυτό που πραγματοποιήθηκε στη Φρανκφούρτη, με πρόεδρο τον Γουίλιαμ Μίτζενμπεργκ ή εκείνα «ενάντια στο φασισμό»).

Από την άλλη, ο παγκόσμιος καπιταλισμός φάνηκε προσωρινά να σταματά την άμεση επέμβασή του

στην ΕΣΣΔ. -μια επέμβαση που ξεκίνησε μετά τη διπλωματική Αγγλο-Ρωσική ρήξη το 1927- τουλάχιστον ως τη σταθεροποίηση της Ναζιστικής Γερμανίας. Από το 1933, ο Τρότσκι περιέγραφε τον Χίτλερ ως «υπερ-Βράνγκελ» (το όνομα του Ρώσου στρατηγού, επικεφαλής του στρατοπέδου των «Λευκών» στον εμφύλιο πόλεμο του 1918-21) και ως «αιχμή του δόρατος του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού». Οι Σταλινικοί ηγέτες τότε περιέγραφαν τον Τρότσκι ως «σοσιαλφασίστα», «πολεμοκάπηλο», προφανώς ανυπομονώντας να αποκτήσουν σταθερές και καλές σχέσεις με το «νέο καθεστώς» της Γερμανίας.

Την ίδια στιγμή, μια σειρά «παλατιανών επαναστάσεων» στην ΕΣΣΔ απέτυχαν, υποδεικνύοντας ωστόσο την ευθραυστότητα της θέσης του Στάλιν στην ΕΣΣΔ: το 1931, στις υποθέσεις των Σιρτσώφ και Λομινάτζε, που κατηγορήθηκαν ότι δημιούργησαν ένα «αντικομματικό μπλοκ» (οι δυο ηγέτες κατηγορήσαν τους ηγέτες του κόμματος ότι «μεταχειρίζονταν τους εργάτες και αγρότες σαν σκουπίδια» και διαγράφηκαν από την Κ.Ε.). Το 1932, η «υπόθεση Ριούτιν» λαμβάνει χώρα και αφορά τον ηγέτη που μίλησε για αποκολλεκτιβοποίηση, αποκατάσταση των διαγραμμαμένων κομματικών μελών και την απομάκρυνση του Στάλιν

(όταν αυτό αποκαλύφθηκε, ο Ριούτιν διαγράφηκε από το κόμμα, όπως οι Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ. Πολ-
λοί άλλοι επίσης συνελήφθησαν αλλά το Πολιτικό
Γραφείο αρνήθηκε να τους εκτελέσει σύμφωνα με
την επιθυμία του Στάλιν). Το 1933 η λιγότερο γνωστή
«υπόθεση Σμιρνόφ» έλαβε χώρα. Διανοούμενοι διώ-
χθηκαν μαζικά και η γυναίκα του Στάλιν αυτοκτόνη-
σε... Η «αντίσταση» στην κτηνωδία του Στάλιν μέσα
στην Κεντρική Επιτροπή του ίδιου του ΚΚΣΕ ανύψω-
σε τη θέση του Σεργκέι Κίροφ. Ο Κίροφ έπαιζε το ρό-
λο του «συμφιλιωτή». Οι αντιδράσεις αυτές στο κόμ-
μα και στον Κρατικό μηχανισμό έδειξαν ότι η ίδια η
γραφειοκρατία γνώριζε και φοβόταν το «πνεύμα αντι-
παλότητας» που κυριαρχούσε σε μεγάλα τμήματα
του πληθυσμού. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές στη νε-
ολαία, η οποία απέρριπτε τον Σταχανοφισμό, που
οδήγησε σ' ένα λειτουργικό σύστημα για μερικούς ή
ένα μίνιμουμ παραγωγής στο όνομα της «άμιλλας».
Παρόλα αυτά, οι γραφειοκράτες που ήταν εναντίον
του Στάλιν επίσης φοβόντουσαν να τον καταστρέ-
ψουν: κάποιος απ' αυτούς σίγουρα πίστευαν ότι κάτι
τέτοιο θα ενθάρρυνε τη δεξιά και θα οδηγούσε σε
αντεπανάσταση.

Στις αρχές του 1934, το 27ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ

καθιέρωσε το πνεύμα της πλειοψηφίας: η αυτοκριτική σχετικά «άξιων» πρώην αντιπάλων (Ζηνόβιεφ, Μπουχάριν, Λομινατζέ) έγινε αποδεκτή, παραχωρήθηκε νόμιμη θέση στους Κολχόζνικους, οι διωκόμενοι Κουλάκοι αμνηστεύθηκαν, η Γκε Πε Ου αναδιοργανώθηκε (μεταμορφώθηκε σε ΝΚΒΔ) υπό τον έλεγχο ενός «Επιτροπάτου (Υπουργείου) Εσωτερικών Υποθέσεων». Παρόλα αυτά, ήταν η ηρεμία πριν από την καταιγίδα, δηλαδή, τη μεγάλη σύγκρουση, που υπέβασκε μέσα στο ίδιο το Συνέδριο. Οι περιφερειακοί γραμματείς ζήτησαν από τον Κίροφ να θέσει υποψηφιότητα για τη θέση του Γενικού Γραμματέα (ο Κίροφ αρνήθηκε). Εναντίον του Στάλιν ψήφισαν 270 αντιπρόσωποι, ο οποίος εκλέχθηκε στην Κ.Ε. στην τελευταία θέση, σύμφωνα με τον Ρόι Μεντβέντεφ. Αυτοί περιέβαλαν τον Κίροφ, που πίστευε ότι ήταν αναγκαίο να εφαρμοστεί η επιθυμία του Λένιν (για την απομάκρυνση του Στάλιν από τη θέση του Γενικού Γραμματέα καθώς και από τη θέση του ως ηγέτη). Ο Ρόι Μεντβέντεφ επίσης επιβεβαιώνει ότι μια συνάντηση των περιφερειακών γραμματέων του ΚΚΣΕ, που αφιερώθηκε στην υπόθεση της αντικατάστασης του Στάλιν, έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου. Κάποιοι απ' αυτούς -συμπεριλαμβανομένου

του Αναστάς Μικογιάν, των Γεωργιανών Ορτζονικιτζέ, Πετρόφσκι, Ορατσενλαντσβίλι- είχαν εντολή να ασκήσουν πίεση στον Κίροφ για να θέσει υποψηφιότητα για τη θέση του Γενικού Γραμματέα. Για πρώτη και μοναδική φορά στην «Σταλινική περίοδο», υπήρχε μια γενική συναίνεση για την επανεισδοχή των αντιπάλων του Στάλιν στο κόμμα, εξαιρουμένου του Τρότσκι και των Τροτσκιστών καθώς και του Ιβάν Σμιρνόφ και των φίλων του του «αντιπολιτευτικού μπλοκ».

Η δολοφονία του Κίροφ τον Δεκέμβριο του 1934 θα πρέπει να εκτιμηθεί υπό το φως αυτής της κατάστασης, όπως επίσης οι Δίκες της Μόσχας, όπου ο Τρότσκι ήταν ο κύριος κατηγορούμενος. Ο Στάλιν, εν μέσω όλων των δυσκολιών του Συνεδρίου του ΚΚΣΕ το 1934, δεν είχε ακόμα διορίσει τους «ανθρώπους» του (Καγκάνοβιτς, Γιεζόφ και το νεαρό Μαλένκωφ) σε θέσεις κλειδιά. Ο Κίροφ ξεκάθαρα θεωρούνταν το «νούμερο 2», που προωθήθηκε στη θέση του «Κομματικού Γραμματέα»: αυτός ήταν ο «συμβιβασμός» του 1934. Έντεκα μήνες μετά, στις 1 Δεκέμβρη του 1934, ο Κίροφ δολοφονήθηκε από ένα νεαρό κομμουνιστή, τον Νικολάγιεφ. Πολύ γρήγορα και με πρωτοφανή τρόπο λήφθηκαν μαζικά μέτρα, με κομματικά

διατάγματα. Χιλιάδες απελάθηκαν στη Σιβηρία (μεταφέρθηκαν με τα λεγόμενα «τρένα Κίροφ»), όλοι «ύποπτοι» συνωμοσίας για τη δολοφονία του... Κίροφ. Ο Νικολάγιεφ δικάστηκε κεκλεισμένων των θυρών και εκτελέστηκε. Η μαζική καταστολή τελείωσε με την «κοινωνία των παλιών Μπολσεβίκων». Οι Τροτσκιστές θα αποκαλούνταν «δολοφόνοι».[17]

Εκείνη την εποχή, ο Τρότσκι υποδείκνυε ότι η δολοφονία του Κίροφ «διευκολύνθηκε», αν δεν οργανώθηκε από την NKVD. Αποτέλεσε την πρόφαση για τις «Δίκες» που εξαφάνισαν ολόκληρη την παλιά φρουρά των Μπολσεβίκων. Παρόλα αυτά, πέρα από τις δημόσιες δίκες (που αποτελούσαν μόνο την κορυφή του παγόβουνου), υπήρχαν και οι συνεδριάσεις κεκλεισμένων των θυρών που αναμφίβολα οφείλονταν στην ανικανότητα απόσπασης ομολογιών από τους κατηγορούμενους. Τον Ιούνιο του 1937, δικάστηκαν και καταδικάστηκαν οι ηγέτες του Κόκκινου Στρατού. Εκτελέστηκαν ο στρατάρχης Τουχατσέφσκι, ο αρχηγός του γενικού επιτελείου Πιοτρ Γιακίρ και άλλοι ηγέτες του, τον Ιούλιο του 1937. Τον Δεκέμβριο του 1937 είχαμε τη δίκη, καταδίκη και εκτέλεση των ηγετών του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γεωργίας (Μντιβάνι και Οκουντζάβα). Η ίδια διαδικα-

σία συνεχίστηκε με την καταδίκη και εκτέλεση του Ενουκιτζέ. Το 1938, με τις μαζικές εκτελέσεις αριστερών αντιπολιτευόμενων στα εκτελεστικά αποσπάσματα της Σιβηρίας, η Σταλινική Γιεζόφτσινα (από το όνομα του αρχηγού της NKVD, Γιεζόφ) ολοκληρώθηκε. Με τις σφαγές της δεκαετίας του 1930, ο Στάλιν ξεπέρασε την αμέσως προηγούμενη πολιτική κρίση:[18] οι 270 αντιπρόσωποι που ψήφισαν εναντίον του Στάλιν στο 17ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ (που εκλέχτηκε στην Κ.Ε. στην τελευταία θέση μεταξύ των εκλεγμένων), προσπαθώντας να τον αντικαταστήσουν, ήταν το άμεσο πολιτικό κίνητρο των δικών της Μόσχας. Στις μεγάλες διώξεις, εκτελέστηκαν, πέρα από τους εναπομείναντες Μπολσεβίκους της παλιάς φρουράς, 98 από τα 117 μέλη της Κεντρικής Επιτροπής που εκλέχτηκαν το 1934, 1108 αντιπρόσωποι από τους 1966 του 17ου Συνεδρίου, 4 μέλη του Πολιτικού Γραφείου και 3 από τα 5 μέλη του Οργανωτικού Γραφείου.

Η σφαγή περιελάμβανε όλους τους πρώην αντιπολιτευόμενους και τις οικογένειες τους, το 90% των ανώτερων αξιωματικών του Κόκκινου Στρατού, όλους τους ηγέτες της πολιτικής αστυνομίας πριν τον Γιεζόφ, την πλειοψηφία των ξένων κομμουνιστών προσφύγων στην

Ε.Σ.Σ.Δ. (υπήρξαν συνολικά 4 με 5 εκατομμύρια συλλήψεις, ένας Σοβιετικός συλλαμβάνονταν για κάθε 17 υπό κράτηση και ένας εκτελείτο για κάθε 85[19]).

Παράλληλα, η γραφειοκρατική τάση καταστροφής των επιτευγμάτων του Οκτώβρη, που ανέμενε ο Τρότσκι, ήταν ορατά σε μέτρα όπως ο τερματισμός των δικαιωμάτων έκτρωσης και δωρεάν ανώτερης εκπαίδευσης. Ο «αποκεφαλισμός» του Κόκκινου Στρατού είχε άμεση σημασία για την τύχη της ΕΣΣΔ: τον Ιούλιο του 1937, ο Στρατηγός Τουχατσέφσκι, υφυπουργός άμυνας, πέρασε από μυστική δίκη, καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε 48 ώρες αργότερα με επτά άλλους στρατηγούς που αποτελούσαν την αφρόκρεμα του Κόκκινου Στρατού. Λίγες μέρες πιο πριν, ο Στρατηγός Γκαμάλικ, Γενικός Επίτροπος του Στρατού, «αυτοκτόνησε». Οι στρατηγοί κατηγορήθηκαν για κατασκοπεία υπέρ της Ναζιστικής Γερμανίας και για συνομωσία με τον Χίτλερ με σκοπό την προώθηση της Σοβιετικής ήττας. Οι κατηγορούμενοι ήταν όλοι ήρωες του εμφυλίου πολέμου: ο Γιακίρ, διοικητής του Λένινγκραντ, ο Ουμπόρεβιτς, διοικητής του Δυτικού μετώπου, ο Κορκ, διοικητής της Στρατιωτικής Ακαδημίας και ο Πριμακόφ, επικεφαλής του ιππικού. Λίγες μέρες αργότερα, ο Βοροσίλωφ, ο Σταλινι-

κός Στρατηγός και Υπουργός Άμυνας τους κατηγορήσε ότι συνωμοτούσαν με τον Τρότσκι. «Ο Κόκκινος Στρατός αποκεφαλίστηκε», δήλωνε ο Τρότσκι, σχολιάζοντας τις εκτελέσεις. Είχαν εκπαιδευτεί μαζί του κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου και χωρίς να έχει κάποια ιδιαίτερη πολιτική σχέση μαζί τους θεωρούσε ότι ήταν τα καλύτερα παραδείγματα στον Κόκκινο Στρατό και παρασάγγας οι πιο δημοφιλείς και ικανοί.

Η δίκη των στρατηγών παρόλα αυτά, ήταν μόνο το ορατό μέρος των απίστευτων διώξεων που αποσυνθέσανε τις Σοβιετικές Ένοπλες Δυνάμεις. Τον Αύγουστο του 1937, σύμφωνα με τον Λέοπολντ Τρέπερ (δημιουργό του Σοβιετικού δικτύου κατασκοπείας [στην κατεχόμενη Ευρώπη, σ.τ.Ε.] κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, γνωστό ως *Κόκκινη Ορχήστρα*), ο «Στάλιν συναντήθηκε με τους πολιτικούς ηγέτες του Στρατού για να προετοιμάσει τις διώξεις των 'εχθρών του λαού' που μπορεί πιθανότατα να υπήρχαν μέσα στο στρατό. Αυτό ήταν το σινιάλο για την έναρξη των σφαγών: 13 από τους 19 διοικητές του στρατού, 110 από τους 130 διοικητές μεραρχιών και διοικητές ταξιαρχιών, οι επικεφαλής των μισών συνταγμάτων και οι περισσότεροι πολιτικοί

επίτροποι εκτελέστηκαν. Έτσι αποσυνθεμένος, ο Κόκκινος Στρατός βγήκε εκτός μάχης για κάποια χρόνια». Εκτιμάται ότι εκτελέστηκαν πάνω από 35.000 αξιωματικοί. Οι τέσσερις στρατηγοί που υποστήριξαν τις κατηγορίες εναντίον του Τουχατσέφσκι επίσης χάθηκαν μετά από λίγο καιρό. Οι «διώξεις» διείσδυσαν και στην Κομμουνιστική Διεθνή: ηγέτες διαφόρων Κομμουνιστικών Κομμάτων εκκαθαρίστηκαν. Ο Τρέπερ (Πολωνικής καταγωγής) δηλώνει πως όταν ήταν φοιτητής στο Πανεπιστήμιο των Ξένων στη Μόσχα, το 90% των κομμουνιστών μαχητών ξένης καταγωγής που ζούσαν στη Μόσχα πέθαναν.

Η σύγκρουση μεταξύ του Στάλιν, GPU (NKVD) και Κόκκινου Στρατού ήταν αναπόφευκτη μέσα στην κατάσταση που δημιούργησαν οι «Δίκες». Το 1937, οι διοικητές του Κόκκινου Στρατού είχαν εκπαιδευτεί από αξιωματικούς που είχαν πολεμήσει στον εμφύλιο, οι περισσότεροι υπό τη διοίκηση του Τρότσκι, ιδρυτή του Κόκκινου Στρατού. Ακόμα και αν δεν αποτελούσαν κάποια αντιπολίτευση, η κρίση παρέμενε λανθάνουσα. Οι επικεφαλής του Στρατού είχαν σχετική αυτονομία και δεν ήταν υπό τις διαταγές του Στάλιν. Η δημοτικότητά τους ήταν πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα του Τουχατσέφσκι, παγκοσμίως αναγνωρισμέ-

νου ως αυτού που εκσυγχρόνισε τον Κόκκινο Στρατό και τον τοποθέτησε σ' ένα ιδιαίτερα υψηλό τεχνικό και στρατηγικό επίπεδο (εκμηχάνιση, αλεξιπτωτιστές κ.λπ.) Ο Τουχατσέφσκι και οι άλλοι διοικητές του Κόκκινου Στρατού παρακολουθούσαν με ανησυχία τις εξελίξεις στη Ναζιστική Γερμανία και αισθάνθηκαν την αναπόφευκτη στρατιωτική σύγκρουση μαζί της. Αν και ο Τουχατσέφσκι και ο Κίροφ δεν μπορούσαν στην πραγματικότητα να συγκριθούν με τον Τρότσκι και τον Ζηνόβιεφ ως πολιτικοί ηγέτες, ο πρώτος είχε εξουσία πάνω στο στρατό και ο δεύτερος πάνω στη γραφειοκρατία. Αυτό τους καθιστούσε δυνητικά επικίνδυνους αντιπάλους του Στάλιν.

Από μια ειρωνεία της μοίρας, οι ηγέτες του Κόκκινου Στρατού, αυτοί που άσκησαν κριτική στον Στάλιν για την ανεπαρκή προετοιμασία της ΕΣΣΔ στον αναπόφευκτο πόλεμο με τη Ναζιστική Γερμανία, καταδικάστηκαν ως Γερμανοί κατάσκοποι, με πλαστά ντοκουμέντα που είχαν κατασκευάσει οι ίδιοι οι Ναζί. Οι πλαστογραφίες ήρθαν στο φως από τον Τρέπερ, ο οποίος συνελήφθη από την Γκεστάπο κατά τη διάρκεια του πολέμου ως επικεφαλής του δικτύου της Κόκκινης Ορχήστρας. Αυτός που τον συνέλαβε, ο Χέρμαν Γκέρινγκ, του είπε ότι είχε πλαστογραφήσει

χαρτιά για να κατηγορήσει ψευδώς τον Heydrich, τον διοικητή των SS. Γι' αυτό είχε την υποστήριξη ενός πρώην Λευκού Ρώσου Στρατηγού, του Σκόμπλιν (που τότε, δούλευε για την GPU-NKVD), ο οποίος κατήγγειλε ότι ο Τουχατσέφσκι εξύφαινε συνωμοσία. Ψεύτικες αποδείξεις δημιουργήθηκαν άμεσα και το υλικό μεταφέρθηκε στον Στάλιν μέσω της Τσέχικης Λαϊκο-μετωπικής Κυβέρνησης, με επικεφαλής τον Benes. Μετά από αυτή την «υπόθεση», ο Χίτλερ διακήρυξε: «Έχουμε εξουδετερώσει τη Ρωσία για δέκα χρόνια». Από αυτή την άποψη, η κατάληψη της Τσεχοσλοβακίας και ο πόλεμος στο δυτικό μέτωπο μπορούσε να προετοιμαστεί.

Οι εκτελέσεις αποδυνάμωσαν αποφασιστικά τον Κόκκινο Στρατό και οδήγησαν στο σύμφωνο Χίτλερ-Στάλιν του 1939. Όταν τελικά ο Χίτλερ εισέβαλε στη Ρωσία το 1941, αρχικά ο Κόκκινος Στρατός γνώρισε τρομερές ήττες και χρειάστηκε μήνες για να ανακάμψει, με κόστος εκατομμύρια νεκρούς και αιχμαλώτους. Οι νέοι διοικητές που προωθήθηκαν μετά τις εκκαθαρίσεις, ήταν εμφανώς υποχείρια του μεγάλου ηγέτη (που τότε αποκαλούνταν Στρατάρχης). Η σφαγή των αρχηγών του Κόκκινου Στρατού ήταν ένας παράγοντας όχι μόνο αποδυναμωτικός αλλά μάλλον κα-

ταστροφικός που έθεσε σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη του κράτους που είχε αναδυθεί από την επανάσταση.

Το 1939, αφού οι διαπραγματεύσεις μεταξύ ΕΣΣΔ / Γαλλίας-Αγγλίας απέτυχαν, ο Στάλιν υπέγραψε ένα σύμφωνο με τον Χίτλερ, δηλώνοντας την υποστήριξή του στο Γερμανικό αντεπαναστατικό καθεστώς: «Δεν ήταν απλά ένα σύμφωνο μη επίθεσης αλλά μια οριοθέτηση σφαιρών επιρροής, μια συμφωνία για τη διαίρεση της Ανατολικής Ευρώπης. Ο Στάλιν αναγνώρισε ότι ο πόλεμος μεταξύ Γερμανίας και Δύσης ήταν αναπόφευκτος».[20] Επιπλέον, το Σύμφωνο Χίτλερ-Στάλιν (ή Μολότοφ-Ρίμπεντροπ, σύμφωνα με τα ονόματα των υπουργών εξωτερικών που το υπέγραψαν) δεν ήταν απλά πολιτικό: οι Σοβιετικές εισαγωγές από τη Γερμανία αυξήθηκαν (στη διάρκεια των δυο χρόνων του συμφώνου, 1939-40) από 56,4 σε 419,1 (εκατομμύρια ρούβλια), και οι εξαγωγές από 61,6 σε 736,5.[21]

Την ίδια στιγμή, ο Τρότσκι κατήγγειλε την Σταλινική ψευδαίσθηση για μια μακρόχρονη εξουδετέρωση της Γερμανίας μέσω του συμφώνου, αποδεικνύοντας το αναπόφευκτο της εισβολής του Χιτλερικού ναζισμού στην ΕΣΣΔ. Αυτό επαναβεβαιώθηκε στο τελευ-

ταίο δημοσιευμένο ντοκουμέντο κατά τη διάρκεια της ζωής του, το οποίο αποκαλείται Μανιφέστο της Έκτακτης Συνδιάσκεψης της Τέταρτης Διεθνούς (Μάιος του 1940, που προέβλεπε το αναπόφευκτο και την αμεσότητα της Γερμανικής εισβολής). Ενώ οι αναλυτές ανήγγειλλαν την επιτυχημένη σύγκλιση του «φασιστικού και κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού», ο Τρότσκι δεν είχε ξεχάσει την διαφορετική ταξική βάση των δυο κρατών, τις κοινωνικές αντιφάσεις και τις εθνικές πολιτικές που εμπεριείχαν. Εκείνοι που περιγράφουν τη νίκη του Στάλιν επί του Τρότσκι ως προϊόν της ανώτερής του *realpolitik* αναμφίβολα ξεχνούν το παρακάτω γεγονός: η Ναζιστική επίθεση τον Ιούλιο του 1941 ξάφνιασε τον «ρεαλιστή» Στάλιν. Δεν πίστευε ότι ήταν επικείμενη, παρά τις εκθέσεις από το Σοβιετικό δίκτυο κατασκοπείας.[22]

Συνοψίζοντας, αυτή την περίοδο σχεδόν όλοι οι «επαγγελματίες επαναστάτες» της προεπαναστατικής περιόδου αλλά και του εμφύλιου πολέμου, ιδιαίτερα οι σύντροφοι του Λένιν δολοφονήθηκαν. Όσο για το Κόμμα, το σφετερίστηκαν άνθρωποι που είχαν προσχωρήσει στη διάρκεια της Σταλινικής περιόδου.

Έτσι ξεκίνησαν οι «καριέρες» των Μπρέζνιεφ, Κοσίγκιν, Γκρομίκο που ενώθηκαν με τους «άνδρες του Στάλιν» (Μπέρια, Μαλένκωφ, Ποστρεμπίτσεφ). Ένα σημαντικό τμήμα των κοινωνικών επιτευγμάτων της επανάστασης καταστράφηκε και υπήρξε μια πρωτοφανής ενίσχυση της εργασιακής πειθαρχίας. Η «προσωπολατρία» του Στάλιν αναπτύχθηκε μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Ο Τρότσκι συμπέρανε ότι αν και βασιζόνταν σε διαφορετικά και αντιτιθέμενα κοινωνικά συστήματα, ο Ναζισμός και ο Σταλινισμός συμπληρώνονταν συμμετρικά καθώς αμφότεροι αναπτύχθηκαν πάνω στο ιστορικό έδαφος της παγκόσμιας αντεπανάστασης, στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 20 και το 30.

Υποσημειώσεις

[1] Hjalmar Schacht, *76 Jahre meines Lebens*. Kindler und Schiermeyer Verlag, Bad Wörishofen, 1η έκδοση, 1953.

[2] Marcel Willard, *O Incêndio do Reichstag*, Rio de Janeiro, Laemmert, 1968.

[3] Claude Klein, *De los Espartaquistas al Nazismo*, La Republica de Weimar, Barcelona, Península, 1970

- [4] Ian Kershaw, *The Nazi Dictatorship, Problems and Perspectives of Interpretation*, (London, 1985, 4η έκδοση. 2000)
- [5] Norbert Frei, *Der Führerstaat: Nationalsozialistische Herrschaft 1933 Bis 1945*, Dtv (Το Κράτος του Φύρερ 1933-1945. Oxford, 1993) .
- [6] Charles Bettelheim, *L'Économie Allemande sous le Nazisme*, Paris, François Maspéro, 1971.
- [7] Έτσι π.χ., τον Ιανουάριο του 1933, στη Βραζιλία, ο Μάριο Πεντρόζα μετέφρασε και έκδοσε μια συλλογή άρθρων του Τρότσκι που γράφτηκαν την περίοδο του 1931-32 και τα οποία επανεκδόθηκαν το 1979 υπό τον τίτλο *Revolução e Contra-Revolução na Alemanha*, Sao Paulo, Ciências Humanas.
- [8] Λέον Τρότσκι, *Η Ηθική τους και η Ηθική μας*, Pathfinder Press (NY); 5η έκδοση (1 Ιανουαρίου, 1973).
- [9] Λέον Τρότσκι, *Ο Μαρξισμός στην Εποχή μας*, εισαγωγή στο βιβλίο *Η Ζωντανή Σκέψη του Καρλ Μαρξ*, που βασίζεται στο Κεφάλαιο: *Μια Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, όπως παρουσιάζεται από τον Λέον Τρότσκι, Longmans, 1939
- [10] Λέον Τρότσκι, *Ενενήντα Χρόνια από το Κομμουνιστικό Μανιφέστο*, The New International [Νέα Υόρκη], Τόμος IV No.2, Φεβρουάριος 1938.
- [11] <http://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/>

1932-ger/next01.htm

Λέον Τρότσκι. *Και Τώρα: Ζωτικά ζητήματα για το Γερμανικό Προλεταριάτο*, Ιανουάριος 1932.

[12] Perry Anderson, *Considerations on Western Marxism*, Verso (16 Σεπτέμβρη, 1976).

[13] Λέον Τρότσκι, *Τι Είναι Εθνικοσοσιαλισμός; The Modern Thinker*, Οκτώβριος 1933

[14] Λέον Τρότσκι, *Η Ηθική Τους και η Ηθική Μας*. *The New International*, Τόμος IV No.6, Ιούνιος 1938.

[15] Λέον Τρότσκι, *Τι Είναι Εθνικοσοσιαλισμός; The Modern Thinker*, Οκτώβριος 1933

[16] Λέον Τρότσκι, *Η Ταξική Φύση της ΕΣΣΔ*, Pathfinder Press (NY) (Ιούνιος 1980)

[17] Άμι Νάιτ. *Ποιος Σκότωσε τον Κίροφ; Το Μεγαλύτερο Μυστήριο του Κρεμλίνου*, Hill & Wang (Μάιος 2000)

[18] Ρόι Μέντβεντεφ, *Le Stalinisme*, Origines, histoire, conséquences, Paris, Seuil, 1971

[19] Pierre Sorlin, *La Société Soviétique: 1917-1964*, Armand Colin, 1964

[20] J. P. Nettl. *The Soviet Achievement*, London, Thames and Hudson, 1976, Reprint.

[21] Alec Nove, *An Economic History of the USSR*, Penguin (Non-Classics) (7Ιούνη 1990)

[22] Leopold Trepper, *Le Grand Jeu*, Paris, Albin Michel, 1975.

Βιβλιογραφία

Alec Nove, *An Economic History of the USSR*.

Penguin (Non-Classics) (7 Ιούνη, 1990)

Amy Knight, *Who Killed Kirov? The Kremlin's Greatest Mystery*, Hill & Wang (Μάιος 2000)

Charles Bettelheim, *L'Économie Allemande sous le Nazisme*, Paris, François Maspéro, 1971.

Claude Klein, *De los Espartaquistas al Nazismo*, La Republica de Weimar, Barcelona, Península, 1970.

Hjalmar Schacht, *76 Jahre meines Lebens*, Kindler und Schiermeyer Verlag, Bad Wörishofen, 1 edition, 1953.

Ian Kershaw, *The Nazi Dictatorship, Problems and Perspectives of Interpretation*. (London, 1985, 4th ed., 2000)

J. P. Nettl, *The Soviet Achievement*, London, Thames and Hudson, 1976, Reprint.

Leon Trotsky, *Ninety Years of the Communist Manifesto*, The New International [New York], Vol. IV

No.2, Φεβρουάριος 1938.

Leon Trotsky, *The Class Nature of the Soviet State*, History of the Russian Revolution, Pathfinder Press (NY) (Ιούλιος 1980)

Leon Trotsky, *Their Morals and Ours*, The New International, Vol. IV No.6, June 1938

Leon Trotsky, *Marxism in our time*, Introduction to The Living Thoughts of Karl Marx, Based on Capital: A Critique of Political Economy, Presented by Leon Trotsky, Longmans. 1939.

Leon Trotsky, *What Is National Socialism?* The Modern Thinker, October 1933.

Leopold Trepper, *Le Grand Jeu*, Paris, Albin Michel, 1975.

Marcel Willard, *O Incêndio do Reichstag*, Rio de Janeiro, Laemmert, 1968.

Norbert Frei, *Der Führerstaat:*

Nationalsozialistische Herrschaft 1933 Bis 1945, Dtv (The Führer State 1933-1945. Oxford, 1993)

.

Perry Anderson, *Considerations on Western Marxism*, Verso (16 Σεπτέμβρη, 1976).

Pierre Sorlin, *La Société Soviétique: 1917-1964*, Armand Colin, 1964

Roy Medvedev, *Le Stalinsme*, Origines, histoire, conséquences. Paris, Seuil, 1971. (Roy Medvedev, Let History Judge: *The Origins and Consequences of Stalinism*, Revised and expanded edition, Columbia University Press, 1989)

**Μετάφραση Αρ. Μα.
Επιμέλεια Θ.Κ.**

